

**ביטול כוחות הטומאה של עשו הרשע והצלת ה"פך שמן" שטמון בתוכו
הכנה לחנוכה \ פרשת וישלח, תשפ"ג**

1) בראשית (וישלח) – פרק לג, פסוקים א-ג

(א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו, וַיִּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא, וְעִמּוֹ אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ; וַיִּחַץ אֶת הַיְלָדִים, עַל לֵאָה וְעַל רָחֵל, וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת.
(ב) וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֹאשְׁנָה; וְאֶת לֵאָה וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָיִים, וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִים.
(ג) וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם; וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים, עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו.

2) מסכת קידושין דף כט:

תָּנּוּ רַבֵּנּוּ: הוּא לְלַמּוּד וּבְנֵו לְלַמּוּד, הוּא קוּדֵם לְבְנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם בְּנוֹ זָרִיז וּמְמוּלָח וְתַלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ בְּנוֹ קוּדֵמוֹ. כִּי הָא דָּרְב יַעֲקֹב בְּרִיָּה דָּרְב אַחָא בְּר יַעֲקֹב; שְׁדָרְיָה אָבוּה לְקַמְיָה דְאַבְיֵי כִי אַתָּא חַזְיָה דְלֵא הָוָה מִיחַדָּדוֹן שְׁמַעְתִּיהָ. אָמַר לִיה אָנָּא עָדִיפָא מִינְךָ תוּב אַתְּ דְאַיְזִיל אָנָּא. שְׁמַע אַבְיֵי דְקָא הָוָה אַתְּ, הָוָה הָהוּא מְזִיק בִּי רַבֵּנּוּ דְאַבְיֵי דְכִי הָוּ עֵיילִי בְּתַרְיִן אֶפִּילוֹ בִּימְמָא הָוּ מִיַּתְזָקִי, אָמַר לְהוּ לֵא לִיתִיב לִיה אִינְשׁ אוֹשְׁפִיזָא אֶפְשָׁר דְמִתְרַחֵשׁ נִיסָא. עַל בֵּת בְּהָהוּא בִּי רַבֵּנּוּ, אִידְמִי לִיה כְּתַנִּינָא דְשַׁבְעָה רִישׁוֹתִיהָ, כָּל כְּרִיעָה דְכָרַע נְתַר חַד רִישִׁיהָ. אָמַר לְהוּ לְמַחַר אִי לֵא אִיתְרַחֵשׁ נִיסָא סְכִינְתִין.

3) מהרש"א – חידושי אגדות (שם)

כתנינא דז' רישוותא כל כריעה דכרע נתר כו' ע"פ מ"ש פ"ק דב"ק שדרו של אדם לאחר ע' שנה נעשה נחש, והוא דלא כרע במודים, וכתבו התוס' שם משום דבכריעה אמרינן כי זקיף זקיף כי חויא, ולזה אמר הכא כיון דכרע זה החסיד כדינו נתר ונפל אותו כח של הנחש. וז' הרישין דתנינא הם הז' כוחות הטומאה שהביא הנחש הקדמוני לעולם.

4) שם משמואל - פרשת וישלח, שנת תרע"א

...וכתב המהרש"א בח"א דז' רישין דתנינא הם ז' כחות הטומאה שהביא הנחש הקדמוני לעולם, ע"כ. ונראה דז' כחות הטומאה הם מת ושרץ ונבילה, זיבה נדה יולדת וצרעת. וידוע דז' כחות הטומאה הם כנגד שבעת ימי הבנין, דלמעלה משבעת ימי הבנין אין להם שום שליטה. וידוע דעשו הוא מזעיר אנפין דקליפה, והיינו שכל שבעה כחות הטומאה היו נכללין בו...

5) פנים יפות – פרשת וישלח (ר' פנחס הלוי איש הורוביץ זי"ע)

...על הפסוק "והוא עבר לפניהם; וישתחו ארצה שבע פעמים, עד גשתו עד אחיו" (לג, א), יש לפרש ע"ד מ"ש מהרש"א בקידושין דף כ"ט ע"ב בעובדא דר' אחא בר יעקב דהוי מזיק ביה רבנן וכו' אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותי, כל כריעה דכרע נתר חד רישא, וכתב מהרש"א דז' רישוותי הוי כנגד ז' כחות הטומאה

שהביא הנחש לעולם, ובכל כריעה דכרע הכניע אחד וכו' ע"ש. ונראה דזה היה כוונת יעקב גם כן שהשתחוה ז' פעמים "עד גשתו עד אחיו" להכניעו, כי היה בו ז' כוחות הטומאה כידוע ששרו של עשו הוא הס"ם והוא שורש הנחש, כמ"ש בסמוך וזה שאמר (לעיל לג, י) "רְאִיתִי פְּנִיךָ, כְּרָאתִי פְּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצַנֵּי", רצה לומר כמו שהכניע מלאך שלו והחזירו למוטב, כן הכניע אותו לרצונו בשבע כריעות כפירש"י ז"ל כיון שראה כל הכריעות אלו וכו', וכוונות הכריעות היו להתפלל לה' להכניע כל ז' כוחות הטומאה כמו שעשה רב אחא בר יעקב כנ"ל, וי"ל "עד גשתו עד אחיו" שע"י הכריעות ביטל ממנו כח עשו עד שנעשה אוהבו כאחיו.

אח"ז מצאתי בסדר הדורות [מערכת תנאים ואמוראים אות א] שכתב בשם מגלה עמוקות דז' כריעות אלו שעשה רב אחא בר יעקב הם כנגד ז' השתחוואות שעשה יעקב לעשו ע"ש, ושמחתי שכוונתי לדבריו ז"ל.

ויש להבין עוד עפ"י מ"ש בפי' לך לך² שמספר יעקב כמספר שבעת בחינות הקדושה שיש בכל א' שם הוי', ומספר ז' פ' כ"ו הוא מספר יעקב (182), ובכחות אלו הכניע את עשו, וכבר כתבנו לעיל שכח עשו היה ע"י ניצוץ הקדושה שהיה בו מיצחק, כמ"ש בפי' [לעיל כה, כח] "כי ציד בפיו", והענין כי יצחק (208) הוא מספר שמונה הויות [עץ חיים שער ל"ג, פ"ד]³, ויעקב קיבל שבעה הויות, וכנגדן בירכו יצחק בשבעה ברכות והברכה השביעית הוי גביר לאחיך היא בחינת מלכות כפירש"י ועשו היו בו ז' כוחות הטומאה, ונרמז בשם עשו כי טמא מספרו נ' כמספר נ' שערי טומאה ושבעה כוחות הרי ש"נ, נשאר מן עשו מספר כ"ו שהוא ניצוץ הקדוש שהיה בו, וזהו שאמר "הלא אצלתי לי ברכה?" (כז, לו), ר"ל שנשאר לו ברכה מהקדושה שנשאר ביצחק יתר על ז' ברכות וזהו שאמר עד גשתו עד אחיו שביטל ממנו כוחות הטומאה עד שלא נשאר בו באותה שעה אלא כח הקדושה שבזה הוא אחיו⁴.

6) חמדת צבי – פרשת ויחי, דף כג: (ר' צבי הירש מזאלאזיץ זי"ע)

...וי"ל עפ"י ששמעתי דרך רמז מפי אמור"ר הגאון הקרוש רשכב"ה מוה' שלום זצלה"ה אבד"ק בעלזא שפ"י הקרא "הבְּרָכָה אַחַת הוּא לָךְ אָבִי, בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי" (כז, לח), שברכה היא בשם ד'⁵, ויצחק היא שמונה פעמים הוי', ויעקב הוא שבע פעמים הוי', "הבְּרָכָה אַחַת" שיש לך יותר מן יעקב ברכני עכ"ל, ודפח"ח⁶. ויוסף (=156) חסר אחת מיעקב ועולה ששה פעמים הוי'... והנה כשאמר "אָפְרָיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְהָיוּ לִי" (בראשית מח, ה) ושוב יש י"ד שבטים כדאיתא במד"ר... ולכך כשירד יעקב למצרים ושם נתוספו שני שבטים אפרים ומנשה קרא לו שני פעמים יעקב⁷ שעולה לי"ד פעמים שם הוי'...

² ד"ה ולא יקרא עוד שמך

³ עיין זרע קודש – פרשת וישב, שאברהם, שנרמז בתבית"ב "בהבראם", בחי' עשר הויות כנגד עשרה מאמרות. ולכן, "זה אברהם" (=260) בגימ' יי פענים הוי'. ועי' בפנים יפות – פרשת לך לך (ד"ה ולא יקרא עוד שמך) שפירש שטי' הויות מספרם רל"ד, ועם ט' כללותם הוא רמ"ג כמנין אברם, עי"ש. ועי' בפנים יפות – פרשת שמות, בשם משה רבינו.

⁴ עיין בספר הלקח והלבוב – שנת תשס"א, פרשת וישלח, עמ' ס, שכתב רמז לדבר: "אחיו" עה"כ בגימטריא שם הוי'.

⁵ כתוב בספר תהלים (קלג, ג) "כִּי שָׁם צָנָה ד' אֶת הַבְּרָכָה", ופי' הספיק"ש ש"הברכה" בגימטריא רל"ב, המורה על ד' מילואים של שם הוי', שהם מ"ה, ב"ן, ס"ג, ע"ב, שעולים ג"כ למספר רל"ב]

⁶ ועי' בספר מהר"ש מבעלזא [תורה ומועדים] – פרשת תולדות, עמ' קמט

⁷ פרשת ויגש – פרק מו, פסוק ב - וַיֹּאמֶר אֶלְקִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲגַנִּי.

7) בראשית רבה [פרשת ויחי] – פרשה צז, סימן א

"יראו את ה' קדושו" (תהלים לד), א"ר עזריה בשעה שבירך יעקב אבינו את יוסף יצא ופניו מצהילות, והשבטים אומרים דין כל עמא עם קיימא בשביל שהוא מלך, עם מן דקיימין קיימין, אמר להם יעקב אבינו יראו את ה' קדושו אנא מספקא לכוליה.

8) מסכת סנהדרין דף עח. (וכן במסכת בבא קמא דף כג:)

אמר רב אחא בר יעקב כשתמצא לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד...

9) קול אליהו – אות רלה (גר"א מווילנא זצ"ל)

יש לפרש על דרך רמז דהנה בתיבת "נחש" האות האמצעי הוא חי"ת, ולפניו ולאחריו הם אותיות ש"ן, וכמו כן "שטן" האות האמצעי הוא טי"ת והאותיות שלפניו ושלאחריו הם ג"כ ש"ן, וכשתצטרף אות אמצעי של שטן עם אות האמצעי של נחש עולה חט, וזהו שאמר ארס נחש ר"ל הארס של נחש הקדמוני היינו החטא, בין שיניו הוא עומד ר"ל בין ב' שן הללו.

10) מדרש שמות רבה – פרשה ג

"וינס משה מפניו".... דבר אחר: למה נס משה מפניו? לפי שחטא משה בדבריו, שאילו לא חטא לא נס, שאין הנחש ממית אלא החטא ממית, ומעשה בר' חנינא בן דוסא וכו'.⁸

11) במדבר (בלק) – פרק כג, פסוק י

מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת־רֵבַע יִשְׂרָאֵל, תַּמֹּת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָיִם וְתִהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

12) תשואות חן – פרשת בלק (ר' גדלי' מליניץ זי"ע)

"מי מנה עפר יעקב, ומספר את רבע ישראל" (כג, י). הכינוי עפר יעקב יתפרש עדי"ז, דהנה יש באדם ד' יסודות אש רוח מים עפר, ודוגמת ד' יסודות אלו יש ארבעה חלוקי בני אדם בישראל והם חסידים צדיקים בינונים רשעים. והמכונים בשם חסידים הם נגד יסוד אש מארבע יסודות על שרחניותו רבה מאד ומעט מן המעט אשר הוא מוכלל משאר היסודות, ובחי' הצדיקים שבין ישראל הם נגד יסוד רוח שבד' יסודות שנתגשם יותר מרוחניותו מבחי' האש, אך עכ"ז רבתה רוחניותו על גשמיותו, והבינונים שבישראל הם נגד מים שבד' יסודות שבמשקל אחד עולה גשמיותו ורוחניותו, והרשעים הם כנגד יסוד העפר שכלו מגושם אפילו שמוכלל מכל שאר היסודות וכן בחי' הרשעים אפי' הוא מלא מצות כרימון עכ"ז יכונה בשם רשע... ונתקדש שמו ית' מן הרשעים כמו מן הצדיקים ואפי' יותר כאומרם ז"ל (עיין שמ"ר ז, ד) יותר שבח יוצא מגיהנם מגי"ע. ועל דבר זה נסתמה עינו של אותו רשע ואמר "מי מנה עפר יעקב" פי' שאין כא-ל ישורון שאפי' הרשעים

⁸ עיין מסכת ברכות דף לג.

המכונים בשם עפר יהיו מהמנין, "ומספר את רבע ישראל" פי' שאפי' בחי חלק הד' שבישראל שהיא אחורנית שאין נחשבת לכולם עכ"ז יתוקן ויוחשב אצלו כספיר ויהלום.

13) ירושלמי - מסכת מגילה, פרק א, הלכה יא [דף יד:]
 "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אלה בבית" (בראשית כז, טו).
 מהו החמודות? שהיה משמש בכהונה גדולה...

14) בראשית (תולדות) – פרק כה, פסוק כו
 ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם.

15) רמב"ם - הלכות מגילה וחנוכה, פרק ד, הלכה יד
 הנה לפניו נר ביתו ונר חנכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם שנאמר "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג יז).